

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS, Y ARTS.

SURT LOS DIAS 10, 20 Y ÚLTIM DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. 9 Rals.		Los subscribers per ratlla. . 1/2 Ral.
Al estranger, tres mesos. . 13 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32,	Los no subscribers per id. . 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »	primer pis.	Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. 1 »		

SUMARI.

Algunes idees sobre 'l Teatre Catalá; per *Joseph Roca y Roca*.—Lo Diu-menje de rams (poesia); per *Jaume Collet y Bancells*.—Lo Sot de San Celoni (acabament); per *Maria de Bell-lloch*.—L'Oració del Mati (poesia); per *Joaquim Rubió y Ors*.—Recorts; per *Ferrand Sellarés*.—Laboratori del pagés; per *Lluís Justo y Villanueva*.—A ma íntima amiga Isabel Ferro de Baralt (poesia); per *Emilia Palau y Gonzalez de Quijano*.—Correspondencia; per *Pere Alsins*.—Quasi bè un consell (poesia); per *Joan Sitjar y Bulceguera*.—Novas.

Folletí.—A la voreta del mar (opereta); per *Damás Calvet*.

ALGUNAS IDEAS SOBRE 'L TEATRE CATALÁ.

Cada volta que á las funcions dramáticas assistim, entre mitg del goig natural que en nosaltres encen lo sentir la llengua catalana rumbejar també en lo temple de Talia, una fonda pena nos cubreix lo cor, casi bè sempre que 'ls picaments de mans nos donan esment de que no es lo gust artístich, ni es tampoch la gala literaria, ni menys l'enaltiment de nostra llengua, lo qu' exita l'entussiasme ó l'interès del públich que ab una singular constancia assisteix al espectacle.

Pèl regular, si alguna flor campeja en l'obra que 's representa, passa perdut son flayre entre 'ls espectadors, y no passa certament del mateix modo cap xavacanada, cap desgraciat xascarrillo, cap rasgo de atrevida bronja, cap situació exagerada, cap cop d'efecte per desllustrat que siga, per mes dut pèls cabells que 's veja, porque 'l públich tè una flaca y no sembla sino que 'ls pòchs autors avuy dia mes en boga, s'hajan confabulat en explotarla, lluny de corretjirla, com si un aplauso, inconscient las mes de las voltas, fos preferible á aquell noble orgull que ha de sentir lo veritable geni al apoderarse del cor y del sentiment del públich, sotmetre 'ls á sa voluntat, torce 'ls á sas inclinacions y dominarlos sempre al foch de sa imaginació, com lo ferro mes dur se domina al foch de la farga.

Aquí, lluny de ser lo públich l'esclau de l'autor, l'autor de obras dramáticas, salvó bèn curtas es-

cepcions, es lo rastrer esclau del públich, y al vèndreli per un aplauso, si aixís sè 'ns permet dirho, la facultat de dominarlo, mata l'esdevenir de un género, qu' es sempre lo capdalt en totas las literaturas, per ser lo més difícil y per reflectirse en ell los costums, las ideas y 'ls sentiments de las generacions entre las que 's cultiva.

Y lo que dirán las generacions vinentas de la nostra generació catalana, si han de jutjar sos costums, sos sentiments y sas ideas per la generalitat de las obras que més éxit alcansan y que més aplausos obtenen, confessém que ha d'esser molt trist.

No dirán, no, lo que dihéu nosaltres del segle d'or de la literatura castellana, en lo qual l'exquisitat literaria s'agermana sempre com succeeix ab en Calderon de la Barca, ab la depuració dels sentiments mes nobles ó com succeeix ab en Alarcon, ab la práctica filosófica mes atinada: no dirán, no, lo que dihéu nosaltres del temps en que s'aplaudian las grandiosas, las sublimes creacions de 'n Shakespeare, ni dels en que 's contemplava ab atenció religiosa la majestat de las tragedias d'en Corneille y d'en Racine: no dirán sisquera párias de lo que nosaltres dihéu de las modernas escolas dramáticas tan castellana com estrangeras, en las quals entre mitj de molta bróssa, de quant en quant relluheixen raigs de portentós geni, com si encare visquessen los gegants fundadors d'aquellas escenas y l'ardor de llur inspiració corrés encare en lo giny de novells autors, que abeurantse en l'estudi de llurs obras, han sabut seguirne llurs petjadas, sens esser servils imitadors, ans bè enmotllant las novas reproduccions als costums y á las necessitats del segle per quí escriuhen.

Aquí trist nos es dirho: las obras destinadas á fer riure son las que mes suran, descubrint la frivolitat de llurs autors y la del públich. Si alguna volta 'ls primers s'emprenen lo pensament de fer una obra séria han de barrejarhi á manera d'excitant, porque 'l gust general se las empanse, personatjes, incidents ó escenas indiscrepans y tan impropis com de mal gust. Y sort encare que l'obra séria, l'obra ab pretensions escrita, signifiqui alguna cosa mes que 'ls vistos y revistos incidents de

un festeig desgraciat, que al últim vinga ó no vingi bèn acaba ab lo matrimoni. Y sort, mes sort encare, si 's proposa l' autor de l' obra corretgir un vici ó un defecte, que 'n fassa just despendre d' alguns actes ja que no de tots, la moral que tracta d'imbuhir, y que no busque la manera d' inculcarla al espectador, mastegantli llarchs parlaments é interminables sermons doctrinals, plens de llochs comuns, de tant sabuts, sols dignes de callarse.

Qué pocas son ¡ay! las obras en que hi sigui aquella elevació de llenguatge y de conceptes, que, sens estar renyida ab lo realisme, que constituheix lo caràcter propi de la moderna literatura, y en especial de la literatura dramática, forman no obstant lo vestit més espléndit de una obra literaria. En cambi ¡quin idealisme mes fals y mes vulgarment vestit, no 's descubreix en una gran part de las obras dramáticas catalanas!

Y si d' aquest ordre d' idees, passém al drama històrich ¿en quinas obras hi trobem vuydadas las moltas y magníficas glorias del nostre passat que deurian constituir l' orgull de la generació present? ¿Ahont veyem que s' hajan aplicat á las necessitats modernas los gloriosos exemples de l' antigor? Y si la hermosa Catalunya, per efecte de la dominació política en que jau, desde darrers del segle xv, no té en los anys del art dramàtich, las fons ab que altres literaturas están regaladas ¿perque no compensarnos degudament ab las ventatjas que 'ns ofereix l' historia de nostra nacionalitat, sobre la no tant gloriosa, no tant legendaria, no tan dramática d' altrás nacionalitats millor representadas en l' ordre literari que la nostra?...

¡De qui es culpa, donchs, que 'l Teatre català sia tant pobre, sia tan manco, tant faltat se trobe de caràcter?... ¿Es culpa de que la nacionalitat catalana no tinga historia, de que 'l poble català no tinga costums, de que la filosofia del art tant en boga en las modernas obras, no sia feta pèls nostres gustos, per las nostras idees, per las nostras necessitats?

No: aixó fora renegar de la nostra terra, renegar de la comarca mes avansada de tot' Espanya: renegar fora finalment dels progressos inaudits que ha fet la literatura catalana en altres gèneros que no son lo dramàtich. Si deguéssim buscar la causa principal d' aquesta falta potser la trobariam en lo fatal exclusivisme que sobre 'l Teatre català s' exerceix actualment, en la falta que hi ha de concurrencia entre 'ls autors, y en lo forsós retraiment per part de molts é inspirats poetes, als qui la carencia de protecció reduheix á no emprendre's un treball llarch y difícil que ha de quedar sens recompensa y sens aplauso, sens honra ni profit: y aquest exclusivisme que per una part cega tantas fonts de inspiració, per altre, amo absolut del públich que acutunicament á las representacions de las obras qu' ell produheix, y que com hem dit no 's recomanan pas per las sèvas bonas calitats, fá que 'l Teatre visca raquílich y amanerat y que 'l mal gust del públich, afalagat á mes y millor, acabe de pervertirse y envenenarse.

Aquestas reflexions nos inspira 'l Teatre català: estudihi las qui dega estudiarlas, y mire de canviarlas, qui com nosaltres sia zelós del bon nom y de la prosperitat de la literatura de nostra estimada terra.

J. ROCA Y ROCA.

Lo DIUMENGE DE RAMS.

Avuy he entrat á l' esglesia
á veurer benehí 'ls rams;
jo no portava cap palma
ni un brot de llor en la mà;
hi hé anat sense la mare,
no hi hé vist cap dels companys,
ni una cara coneguda
hé trobat á mon voltant.
Y fins les voltes del temple
mudes per' mi n' han estat,
perque só nou sota d' elles
y poch m' han sentit pregar.
Ay trist! que no era l' esglesia
hont hé après de persignam!
Mes la gregor de les palmes
y 'ls cántichs dels escolans,
dels nins la cara riallosa,
y la fressa dels seus rams,
y del vert llorer l' aroma
ab lo d' encens barrejat,
de boniques recordances
m' han duyt un hermós axám,
y ab la remor que ells feyen,
volant entorn de mon cap,
á mon ánima ensopida
com l' han feta dexondar!
he vist d' un sol que s' ponía
per may mes veure á llevant
la llum rosada y tranquila,
la llum de mos primers anys
y he vist les flors que florien
á son esguart virginal.
D' un mon ja perdut de vista
dins la bromada amagat,
he tornat veurer les terres
hont mos peus no tornarán,
y del recort ab les ales
m' ha vingut lo suau ambat
rublert de flayres del cel,
que may més m' orejarán.
Y 'ls noyets que m' enrotllavan,
la professó tot mirant,
devant de mos ulls alsantne
los seus rams engalanats
y ab les fulles de ses palmes
fregantne lo meu cap baix
m' hé pensat que m' convidavan
perqué á sa festa m' juntás;
y veyent ses alegries
enveja he tingut.... ¡mes ay!
que hauria fet d' una palma
sens tenir lo cor d' infant!
Y acorantme la racança
mos ulls s' han humitejat,
y oferint á Deu mes llagrimas

hé vist devant del altar
un vell que també plorava
la professó tot mirant.
Y mentres lo plor me queya
en un temple hont era estrany,
en l' esglesia de ma terra
ma germana duya 'l ram
ab la mare á benehirlo
per fer fuji 'l temporal
ab lo fum que al cel se n' porta
les pregaríes de la llar.
Ay mare! si vos sabesseu
que lo fum beneyt hi val
per les tempestats de l' ànima,
fariam cremar un ram
del llor que avuy á l' esglesia
ma germana haurá portat.

Ex matí hé entrat al temple
á veurer benehí 'ls rams,
jo no portava cap palma
ni un brot de llor en la mà,
sols un munt de fulles negres
dins mon cor duya amagat.
Ja fa temps que ab les mans vuydes
vaig al diumenge de rams!

JAUME COLLELL.

Barcelona, Diumenge de rams de 1870.

LO SOT DE S. CELONI.

(ACABAMENT.)

II.

Molt de temps feya que Arnold de Rocafort havia deixat la torre, y en lo terme semblava que fora ell renaixia la alegría: 's deya si era en altres parts á continuar sa vida lliiscenciosa; mes un dia al cap al tart vejérenlo tornar seguit de sos patjes y cavallers y de sos cans. Com si fins lo cel s' entristís de sa arribada, negres boyras comensaren á cubrir sa blava color. Al sendemá y á l' hora en que 's preparava á sortir á la cassa una espantosa tempestat se desencadená; los cavalls impacients patejavan, y 'ls cavallers mes impacients que ells flectomavan contra 'ls elements y 'l que 'ls havia criat: lo majordom de la torre que ja havia nascut á la casa y que per lo tant tenia un gran afecte á son senyor, pregava á Deu 'ls perdonés aquellas blasfemias. Son senyor lo cridá:

—Pórtans los beyres, serveix la táula, li digué; ja que no podem fer altre cosa, ofeguem nostre mal humor ab lo vi; seguí dirigintse als cavallers.

Grans crits d' aprobació seguiren á eixas paráulas: la táula fou cuberta de menjars y espirituosos vins se servien sens may parar. Era ja ben vespre, la tempestat era cada volta mes forta, los llamps se sucsehian l' un al altre sens parar, deixant entrar sa claror per las clivellas dels gótics finestrans de la sala, y 'ls trons semblava que havian de arrencar de sos fonaments lo vell castell: lo torrent que al seu peu passa anava roig y furiós arrencant ar-

bres sensers y grossíssimas pedras que al toparse las unas ab las altres feyan un soroll esgarriós y feréstech capás de fer tremolar á altres personas que no fossen los qui en la sala de la torre 's trobavan: una forta ventada obrí una de las finestras de bat á bat; lo majordom, tot fent la senyal de la creu, aná pera tancarla, mes son senyor lo detingué.

—Plaume veure aqueix desbordat torrent y als arbres corpulents toparse l' un ab l' altre ab la forsa del vent, y encara mes que aixó, aquesta claror ara roja, ara blava, móvil y serpentejadora dels llamps: digué Arnold alsant son beyre per miléssima vegada.

Lo majordom torná á senyarse tot mormolant ab tó de súplica:

—Senyor, no ho fassau, permeteume tancar la finestra; no sabeu que qui mou aquest burgit, que qui mou aqueixas pedras, que qui fa eix soroll espantós, es l' infern, l' infern que es aquí, dessota mateix d' aquest torrent?

Una rialla estrepitosa acullí las paráulas del pobre vell.

—Com saps tu que tenim tan bon vehinatje? preguntá un.

—Oh, seguí 'l majordom tot aturdat, ¿com ho sé? ¿que per ventura no ho sap tothom? se 'n contan mil cosas horrorosas; entre altres una sucsehida ab una donzella del poble no fa gayre temps en la font de la roca, ahont se li aparagué un galant cavaller pera enamorarla, que no era altre que 'l dimoni (y 'l majordom torná á senyarse); mes qui vos ho esplicará be totaixó, si voleu saberho, es un joglar á qui la tempesta ha obligat á demanar aculliment.

—Que entri 'l joglar, que entri 'l joglar, cridaren tots á l' una.

Lo joglar entrá: era un jovencel ardit y galan, tenia una fasmia espressiva y bella mes en la que s' hi llegia la tristesa al primer cop d' ull, portava graciosament sa gorra de trovador, al bras penjada sa lira, y per entre sa jupa y sos calsons hi brillava lo puny de sa daga. Totas las miradas se dirigiren á ell.

—Ómpleli lo beyre ávans de cantar; digué Arnold á un patje. Mes lo donzell rebujá lo beyre.

—Canta, donchs, digué ab tó despreciatiu lo Baró; mes ávans dígans lo títol de ta balada que segons ha dit lo majordom es la proesa de algun diable.

—Eixa balada, senyor, es certa y s' anomena: *La Font del Infern*.

—Oh, com m' agrada lo títol; beben, senyors, á la salut de mos vehins del torrent y de la seva font: si 'm fos possible enviarlos un beyre d' aquest vi, á ben segur que ja mes no hi farian rajar aygua de sa font, lo que no deixaria de ser una ventatja pera mí.

Tots aplaudiren la ocurrencia de son hoste, y 'l joglar despenjant sa lira comensá son cant.

LA FONT DEL INFERN.

A prop de la font n' estava—dins del torrent la donzella mes hermosa—del alt Vallés.

Dintre l'alzinar cassavan—grans cavallers;
tot perseguintne una cerva—baixa l'un d'ells.
La nina mitj conturbada—baixá 'l front bell
mentre ell posava sos llavis—sobre dels seus.
Los de la pobre donzella—tots s'han encés,
que 'ls del cavaller cremavan—com foch d'infern.
Fadrins de las encontradas—ploreu, ploureu,
perduda heu l'hermosa nina—del alt Vallés
que lo cassador no n'era—pas cavaller
qu'era l'ànima dempnada—de Lluçifer.
De l'aygua d'aquella roca—ay! no 'n beheu
que 's aygua que crema 'ls llavis—la font d'infern.

Al acabar son cant lo joglar aixugá una llàgrima
que 's despreguá de sas parpellas, en tant que Arnold furiós pegava un cop de puny damunt la taula fent saltar las copas que en ella hi havia.

—Per lo infern, cridá l'ensant foch de sos ulls,
ara fan corre que só 'l diable en persona; mes sossegantse y mitj rient com si li hagués ocorregut una idea agradable, afegí:—¿Mes qué hi fa? millor, senyors; buydem los beyres á la salut de la hermosa de la font del infern que ab prou descontentament vostre me feu oblidar la cerva.

Y aixecant la cisellada copa ab una ma, tirá ab l'altre una bossa de diners als peus del joglar. Lo bardo al sentir las primeras paráulas d'Arnold posá sa ma al mánech de son punyal tot mormolant:

—Ja m'ho pensava que era ell!

Mes contenintse lo deixa anar ab prou recansa, y, sens cullir la bossa que li havian tirat, sortí de la sala, y després ab tot y la tempestat se feu obrir la porta del castell.

Se digué després si á l'endemá s'havia trobat mort al peu de la muralla.

Arnold havia oblidat completament la aventura de la *Font del infern* (nom que conserva encara); mes al recordarli allavoras, s'oblidá de la cassera que tenia projectada per anar á la cassa de la donzella.

—Amichs, digué á sos companys; vull fervos co-neixe á aquesta hermosura de que 'ns ha parlat est joglar; demá la buscarem, demá—passat la robarem, de aquí á tres dias ja la tindrem en mon casal de Rocafort, y allí farem la cassera que teniam projectada fer aquí, ¿puch contar ab vosaltres?

Un crit unánim d'aprobació, fou la resposta.

III.

Tres jorns després d'aquell en que havia mort lo joglar en los grans patis de la Torre tot s'aparellava pera la partida; los cans, los cavalls, tot estava á punt. Era ja mitja nit, tot restava quiet y callat en lo poble, sols de tant en tant lo gall d'alguna masía avisava que ja era la alta hora de la nit, las estrellas tremolosas feyan brillar sos raigs de llum sobre la terra, y 'l vol del mussol quan anava d'un arbre al altre, era la única cosa que dava senyal de vida, fent tremolar als aucellets que s'amagavan al fons de sos nius. En aquella hora solitaria, y al primer cant del gall que se sentí una comitiva de ca-

vallers seguits de sos patjes y sos cans, travessá lo estret camí que va desde la Torre al capdemunt del Sot de San Celoni y 's dirigí vers un call que 's troba á la part de ponent del mateix; mes avans d'entrarhi, tres dels de la comitiva se separaren dels altres; l'un d'ells anava á davant, los altres dos lo seguian á poca distancia. Quan foren devant las quatre casetas y al peu dels pins del Sot descavalcaren, hi lligaren los corcers y callats y poch á poch se dirigiren vers la última de las quatre casetas: llavoras los dos que anavan darrera passaren devant, l'un de ells se posá al peu de la torreta que forma 'l forn, l'altre saltá á sas espatllas y d'allí demunt la teulada del forn; després donant las mans al altre lo ajudá á pujar; quan tots dos foren dalt empenyeren suaument la finestra que allí hi havia; la fusta corcada y vella de la finestra cruixí, mes no s'obrí, restaren quiets una estona tement que algú no 'ls hagués sentit; mes veyent que no era aixis tornaren tots dos á l'hora á empenyer la finestra; aquesta torná á cruixir y s'obrí de bat á bat; ells dos saltaren dins; un crit que fou ofegat ans de que acabés se sentí dins de la cambra y quasi al mateix instant tornaren á sortir tots dos portant un bulto blanch com si fos una persona humana y devallaren del mateix modo que havian pujat cuidant molt de fer cap dany á sa preciosa carga. Quan la tingueren abaix la entregaren al que allí 'ls esperava, y á una senya que eix los feu se'n anaren, montaren sos cavalls y 's juntaren á la comitiva que en lo call los esperava. Los d'eixa 'ls preguntaren tot baix:

—Ha anat bè?

—Si, tot seguit vindrá ab ella.

Mentrestant la robada donzella obrí 'ls ulls que la por los hi havia fet tancar al veures arreballada per aquells dos hòmens. Lo primer que 's presentá á sa vista fou lo galan cavaller que l'havia enamorada lo qui la anava com aquell qui diu arrossegant lluny de casa seva; ella no podia tornar en si de sa sorpresa. Era un somni? Era ell, lo estimat del seu cor, lo qui ab ella estava? ¿mes ahont la duya, ahont anavan? De sopte un espahordiment extraordinari s'ampará d'ella: era la vetlla dels morts, l'hora en que las ánimas deixan las negras tombas per recórrer la terra; lo lloch ahont se dirigian era lo Sot de San Celoni; ella l'anava seguint ab insegura planta y sens darse compte de lo que feya: una munió de llumanetas de colors esmortuits mes variats anavan d'ací d'allà per entre 'ls pinetons del bosch, semblava que ballessen; mes semblava un ball infernal; de segur que ho devia ser, puig mes de un cop havia sentit contar la donzella que los que hi havia allí soterrats no havian sigut pas cristians.

Gelárense sos membres y li fòu impossible donar un pas endavant.

—Oh! perque 'm dus per aquí?, digué.

Las llumanetas anavan y venian y á cada contramarxa que feyan anávanse atansant, atansant cap al lloch ahont restava inmóvil la donzella, erisats

ssá lo
nt del
s tro-
d' en-
els al-
los lo
nt las
caval-
poch
setas:
n de-
ca que
d' allí
mans
a dalt
havia;
, mes
at que
no era
la fi-
bat á
rat ans
quasi
ortant
mana
pujat
carga.
ue allí
se 'n
la co-
ixa 'ls

sos cabells, sens alenar tan sols y sostenint ab sas mans son cap que anava desvaneixentseli per moments. Sobte senti lo renill de un cavall, y al mateix instant los brassos d' Arnold la sostingueren, que de segur que sens ells hauria caygut ecsánime en terra.

—M' aymia, li digué ell, vina, vina, mon noble corcer ja 'ns espera dins del bosch, vina, tres ó quatre passas mes y 'l trobarem, y fugirem lluny, ben lluny á un dels meus castells ahont serás la sobirana; no tingas temensa que ningú 't conegui, puig ab los richs trajos que 't daré serás mes bella en cara.

Y ella, fixos sos ulls en las llumanetas que entre mitj de la espessadat del fosch vert dels pins se des-tacavan de una manera estranya, responia:

—Míral, míral, són las ánimas de mos antepasats que 'm esguardan; digas, digas: son ánimas dempnadas ó esperits purs? mira allá al lluny, del fons del barranch ne surten flamas, son del infern?... parla, parla. Oh! mira, las flamas s' atansan, venen á devorarnos, fugim, fugim; oh, lluny, ben lluny, no 'm deixis, jo t' amo, sálvam, sálvam, la terra s' obra, l' infern nos demana. Y ab tremolosa má feu la senyal de la Creu demunt son front, y esclamant:

—Pietat, senyor, pietat! caygué desmayada.

Arnold la cullí en sos brassos; resoltament entrá en lo bosch, y la pujá demunt lo coll de son corcer que cavalcá ell tot desseguida. Aquest no hagué menester esperons; al sentir sa doble carga s' encabritá, y, com un llamp, se llansá desbocat per entre 'ls pinetons; res lo deturava, las brancas fregavan per tot arreu als fugitius, mes res podia fer lo jove pera evitarho; ab una má aguantava la brida, ab l' altre á la donzella; lo corcer no necessitava esperons ni feya cas del fre; correns sempre anava per aquell bosch donant voltas com un foll al entorn del barranch com si volgués tirarshi, mes cada volta que ho probáva feya un renill espantós, s' encabritava, 's girava y altre volta comensava sa desatentada carrera. Molt de temps feya que aixó durava, las estrellas menos brillantas havian ja desaparegut de la celestial volta, aviat la campana de la Parroquia tocaria la oració del matí, y en aquella hora tenia d' acabarse aquella lluyta espantosa de torbellins y giravoltas. Lo baró no pogué mes; perdé las forsas, y la donzella sens ningú que la sostingués caygué del corcer; desseguida com si no mes esperés aixó, lo cavall trayent foch y brumera per la boca se llensá ab furia d' un bot al fons del barranch ab lo cavaller á sobre.

Las llumanetas totas se llansaren cap allí, y una roja flama s' enlayrá fins á gran alsada. La font d' infern s' estroncá per uns quants dias, mes diuen qu' era perque sa aygua sortia al barranch, ahont mentres aixó durá hi hagué com un gorch d' aygua negrosa que llensava gran fetor.

La senyal de la creu que la donzella havia fet demunt son front la salvá: no per aixó 's lliurá de grossa malaltia: l' endemá tot lo poble ab espant n' aná plé y avuy encara en memoria los mes vells de

Bigas, no passen may per devant del *Sot de San Celoni* sens fer la senyal de la Creu.

MARIA DE BELL-LLOCH.

4 Octubre de 1873.

LA ORACIÓ DEL MATÍ.

Oremus.

L' ayre blanqueja ja. Com vels de randa
Van desplegantse 'ls raigs del sol pel cel:
A cada raig obra una flor son cálzer,
A cada raig son brill un estel pert.

Un de aquells raigs desperta la campana,
Que desperta á son torn ab trémol veu
Als moixons perque al sol canten joyosos,
Als hòmens perque 'ls cors alsen á Deu.

Los moixonets, deixant llurs nius, reflan
Per saludar al sol llurs cants mes bells;
Los hòmens ¡ay! ¡qui sab quants maleheixen
La veu que vé á trencá 'ls un somni ardent!

¿Quan las caurá la llengua á eixas campanas?
¿A que eix recort molest dels antichs temps?
Be prou que l' alba 'ns diu que torna 'l dia,
Y ab ell lo enuig, lo afany, y 'l dol ab ell.

¿Oh! ¿sabeu per qué tocan? Perque encara,
Quan llur veu onejant pel cel s' exten,
Y á llur concert, del mon, que al jorn saluda,
Per saludar á Deu la veu se uneix.

Troba al marí en lo mar, espill que porta
Escrit en llums d' estels lo nom de Deu,
Que barretina en má, baixa la vista,
Prega al qui en la tempesta es son estel.

Troba en lo camp espurnegant de gebra
Al llaurador que, prop dels solchs que ha obert,
Resa á Deu perque done á aquells solchs pluja,
Sol á sas garbas, ditxa als seus fillets.

Troba en la llar del foch de las cabanyas,
Altar que fou de amor en lo temps vell,
Al avi que voltat de sa maynada,
Prega á la Verge, mare dels pobrets.

Troba ánimas per tot qu' encara creuen,
Cors purs de amor de Deu encara plens,
Ulls que ploran, mortals qu' encara esperan
Perque no creuen que 'l dolor sia etern.

¿Oh! benhagen tots ells. Mil y mil voltas
Benhaje eix toch, al hom sens fé molest,
Que desperta als moixons perque al sol canten,
Als hòmens perque 'ls cors alsen al Cel.

Per ell, junt ab la veu de las campanas,
Junt ab los cants dels joganers aucells,
Junt ab lo dols perfum de las floretas,
Junt ab los raigs mes purs del sol naixent,

Puja al cel santa y rica en esperansas,
Pura essencia dels cors, núvol d' encens,
La oració del matí que acull Maria
Y en pluja de consols torna al mon Deu.

JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.

RECORTS.

La corrupció pagana era espantosa. La palanca de l'or havia volcat las creencias; y deus de fanch aixecavan los pobles á sos crims espantables.

Roma havia deshonrat sa porpra: l'escorpi s' havia aferrat al pit de l'áliga y 'ls déspotas, ventant las cendras dels tirans, entervoliren las ayguas que per las plantas de la ciutat immortal rodola 'l Tiber.

Horribles eran los temps. Perdudas sas institucions condormias la societat, quan un cántich de vida la reanimá, fentli avinent com en un pobre lloch lo Salvador del mon nascut havia.

Los cels s' endiumenjaren ab mantell d' estels y desplegó la terra catifa de flors. Quedá desert lo temple de Baal, que plora la cayguda del deu de la Palestina, y Apolo abandona á Delfos que ja no revela per un maymés los misteris de la vida.

Las tendras miradas del Deu nin inflaman los cors, puig son romiatge es d' amor, y bull la terra al buf de sa paráula creadora.

Perque quan un home ensenya al mon un mon millor, quan guspireja en sa pensa la essencia divina de la veritat, de la mes gran veritat adhuc sas petjadas abrusan la terra; y éll 'ns dongué la pau y la llibertat, sagelladas ab sa propia sanch dalt la montanya de Judea.

La creu no fou ja una forca, una infamia: fou lo penó del poble cristiá. La sanch del just feu d' un patíbul, un símbol de redempció, l' ara del altar del Cristianisme en la que se sacrificá Cristo per las nacions, essent víctima y sacerdot á la vegada.

¡Hermosos recorts! ¿Plau fer remembransa en estos bells jorns d' aquella hora beneyta en que 'ls Magos corvaren sos jenolls devant d' un bressol? Aquells Magos eran reys, y aquell bressol lo trono del rey de tots los reys: los pobles també l' adoraren y allí fou sagellada la pau del home aquí á la terra.

Era lo Nin del bressol la moral, la justicia, la veritat, y, encara que reys, se agenollaren sobre sas coronas pera fer acatament á la única soberanía, qu' en lo Sinai 'ns dongué llibertat, igualtat, fraternitat, sancionantlas mes tart en lo cimerall del Calvari.

Mes ¡ay!; los pobles se han corromput com sas institucions, y, falsejada aquella santa trilogia, rodolaren als abims de la confusió y espant, borradas del cor y de la conciencia lo dret y l' amor, lley del Sinai y testament del Gólgota,

Capdills y ciutadans han volgut salvarlos, empro l' home res pot salvar en la terra. Si Adam, obra de Deu, perduda la estabilitat en la justicia arribá á caure, ¿que 's lo que del home resistirá l' empenta del temps y no caurá en runas?

Corona ni barretina grega salvar no poden: sols salvan la lley y la caritat, fillas de Deu y missatgeras.

Poble que á la veu dels àngels á adorar lo fill de

Betlem corras; reys que guiats per un estel desde Orient ab igual fi vinguereu; vosaltres volcàreu mes tart de son trono á la pau y vuy dia bregueu en un mar de tenebras.

Res podeu perque la força passa, com passen lo despotisme y l' anarquia; sols resta, sols pot salvar-nos lo Deu que 'n lo cim del mont de l' afronta obri sos brassos á la humanitat entera.

FERRAND SELLARÉS.

6 Janer.

LABORATORI DEL PAGÉS.

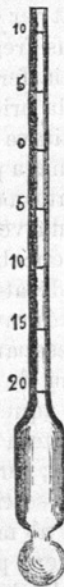
I.

APARATOS PERA DETERMINAR LA RIQUESA EN SUCRE DEL MOST.

1.er Determinació del grau del most ab los areómetros.

AREÓMETRO DE BAUMÉ—PESA-MOST.

Fig. 1.^a.
Areómetro de
vidre ó de
crestall.



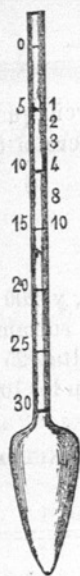
Un dels dos elements que mes interessa emplear pera fixar la riquesa del most es la quantitat de sucre que aquell conté. Se serveixen per aixó á Catalunya del aparato nomenat areómetro de Baumé qu' es el que vé representat en la fig. 1.^a. Consisteix aquest aparato en un flotador de crestall que porta sobre sa espiga una escala graduada, feta del modo següent: construint l' instrument se 'l tira en aygua destilada y en lo punt fins ahont s' enfonze s' hi posa zero: se prenen després 15 parts de sal marina pura y ben seca, se dissolen en 85 parts d' aygua y s' introdueix novament l' areómetro en aquesta dissolució, y en lo punt ahont arribi l' aygua s' hi marca 15: se divideix l' espai comprés entre aquets dos punts marcats en 15 parts iguals y s' allarga la divisió desde 'l zero tan cap amunt com cap avall, ja per medi d' un compás ja per medi d' una máquina de dividir.

Com lo most es sempre mes pesant que l' aygua, está clar que may pot succehir que 'l areómetro senyali menys de zero, per lo qual los constructors d' esta classe d' aparatos, á l' objecte de fer mes cómodo l' instrument, li trehuen tota la part d' espiga desde l' zero fins amunt, quedant aixís molt mes curt y de molt mes fácil ús.

Lo célebre agricultor Idalgo Tablada ha intentat modificar aquest aparato fentlo menys frágil; y al efecte (diu en la pág. 52 del tractat del conreu de la

vinya—edició 1870) «debem advertir la necessitat de comprar en lloch dels de crestell, tan fàcils de trencarse, los de metall blanch que per nostra gestió s'ha introduhit sa construcció entre 'ls fabricants de París.» Aquest aparató está representat en la següent

Fig. 2.^a—Pesa-most de metall.



Lo pesa-most no es un aparató que pugui recomenarse mes que baix un punt de vista relatiu, per mes que sia l'únic aparató posat avuy en dia en us entre 'ls vinicultors. Las causas que motivan aixó, depenen unas del aparató en sí, altres de las dificultats que's presenten pera sa construcció.

La primera dificultat ab que's topa es ab la de que l'areómetro no marca la cantitat de sucre que conté 'l ví, sinó un grau relatiu de densitat. Fem una dissolució salina qualsevulla, per exemple d'aygua y sal comuna, introduimhi l'areómetro, é indubtablement á fonsa d'afegirhi sal arribarém á obtenir la mateixa graduació qu'obtenim en lo ví, y no obstant no hi haurá gens de sucre. Per aquesta rahó quan los pobres pagesos, parlant de dos vins de dos comarcas distintes volen sostenir que l'hu te mes cantitat de sucre que l'altre, cometen una errada de consideració, olvidant que las sals que conté 'l ví influeixen també en la densitat, de manera que 'l pesa-most solzament pot servir com tipo de comparació entre dos vins de la mateixa comarca.

Altre causa d'error respecte al areómetro es la d'usarlo sense que vaja acompanyat del termómetro. Segons que 'l most sia mes calent ó mes fret lo pesa-most marcará mes ó menys graus; aixis es que tot fabricant d'aqueixos aparatós deuria marcar en ells la temperatura á que 'ls ha graduat y 'l agricultor al usarlos deuria introduir lo termómetro en lo most com ho fa pera midar los ayguardents, ó bé no pendre 'l grau fins que 'l líquit estigués á aquella temperatura, ó sinó fer l'oportuna correcció com en la citada operació dels ayguardents.

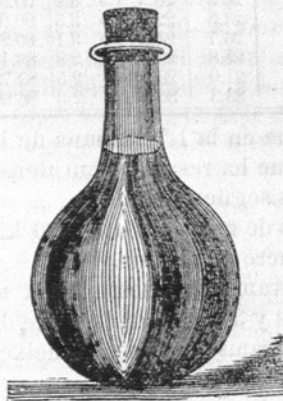
Además d'aquestas dos causas de error inherents á las condicions del aparató en sí mateix, hi ha després las que son degudas ja als defectes inherents á la construcció dels aparatós que's venen á tant poch preu com aquestos, ja al cambi de volum que sufren totos los aparatós de crestell ab lo temps, qual cambi sabem que fa que 'ls termómetros y 'ls areómetros de totas classes sian inútils al cap de cert temps de sa construcció.

Idalgo Tablada diu en la pla. 52 de la obra del conreu de la vinya, ja citada: «hem arribat á reunir fins 16 pesa-mos sense que concordessen uns ab altres.» Las personas que frecuentan lo meu Laboratori Agrícola saben las moltíssimas vegadas que 'ns hem trobat ab areómetros de Baumé y pesa-mos que no concordan.

2.^a Determinació de la cantitat de sucre continguda en un most per lo pes directe.

Tenint compte 'l nombre de causas d'error que hi ha en los aparatós anteriors, jo'm dessideixo per determinar la cantitat de sucre continguda en un most per lo procediment directe del pes: al efecte prenc una ampolla de vidre blanch de cabuda major d'un litro y que tinga marcada esta cabuda segons se veu en la

Fig. 3.^a—Matrás graduat.



Aquesta ampolla plena d'aygua fins al punt marcat, contindrà una cantitat d'aygua destilada que pesarà 1000 grams. La ompllo llavors de most y la peso en unas balansas de regular exactitut, havent-la tarat previament ab perdigons, tenint compte de que estigui á la mateixa temperatura de 15°. Una volta pesat lo most, divideixo son pes per lo pes de l'aygua y 'l cocient será la densitat del sucre.

Suposem, donchs, que volem determinar la riquesa en sucre del most que conté la nostra verema: esprimim los raims, filtrém lo most per un panyo ab l'objecte de separar las llavors, la pulpa, etc., etc. y omplim la ampolla de most. Suposém que un litro de most á la temperatura de 15° pesa 1132 grams, donchs 1132 será la densitat del most.

Mes com en lo most no sols hi ha sucre sinó altre porció de cossos, tenim de determinar lo pes de tots, lo qual exigiria en cada cas particular un anàlisis que s'estalvia admetent en la pràctica dos hipòtesis que s'apartan poch de la veritat, La 1.^a es la de que un litro de most conté per terme mitx 25 grams de sustancias sólidas que no son sucre; la 2.^a es la de que l'influencia d'estos 25 grams en la densitat del most es la mateixa que la de 25 grams de sucre. Admesas estas hipòtesis, tenim de rebaixar de la densitat obtinguda anteriorment, 0'012 que es la que correspon als 25 grams de sucre; de modo que en lo cas actual tenim:

Pes del litro de most.	1132
A rebaixar per las sals que conté 'l most.	0012
Resulta com densitat del most.	1120

Després d'aixó no hi ha més que buscar en la taula següent la cantitat de sucre que correspon á aquesta densitat.

DEN sitat.	GRAUS del densímetro.	SUCRE EN		Relació del sucre y l'ay- gua en lo pes.	VOLUM de 100 kilg. de most.	ALCOHOL PRO- duït per 100 lirs.	
		100 lirs.	100 kilg.			En lirs.	En kilg.
		Kil.	Kil.		Lit.	Kil.	Kil.
1010	1	2.3	2.3	1: 42.5	99.01	1.56	1.24
1020	2	4.5	4.3	» 22.0	98.04	3.05	2.42
1030	3	6.7	6.3	» 14.9	97.09	4.54	3.60
1040	4	9.0	8.3	» 11.0	96.15	6.09	4.84
1050	5	11.3	10.3	» 8.7	95.24	7.65	6.08
1060	6	13.5	12.3	» 7.1	94.34	9.14	7.26
1070	7	15.7	14.3	» 6.0	93.46	10.63	8.45
1080	8	18.8	16.3	» 5.1	92.59	12.05	9.58
1090	9	20.0	18.3	» 4.5	91.74	13.54	10.76
1100	10	22.3	20.3	» 3.9	90.91	15.10	12.00
1110	11	24.5	22.3	» 3.5	90.09	16.58	13.18
1120	12	26.7	24.3	» 3.1	89.29	18.06	14.36
1130	13	28.8	26.3	» 2.8	88.49	19.49	15.49
1140	14	31.0	28.3	» 2.5	87.72	20.98	16.68
1150	15	33.3	30.3	» 2.3	86.96	22.54	17.92

Si busquem en la 1.^a columna de la taula 'l número 1120 que ha resultat com densitat del most, trobarem los següents dats:

Cent litres de most contenen 26 quilograms y 700 grams de sucre de rahims.

Cent quilograms d'aquest mateix most contenen 24 quilograms y 300 grams de sucre de rahims.

Cent quilograms de most medeixen 89 litres y 290 centímetres cúbichs.

Cent litres de most produhirán 18 litres y 60 centímetres cúbichs de alcohol que pesarà 14 quilograms y 360 grams.

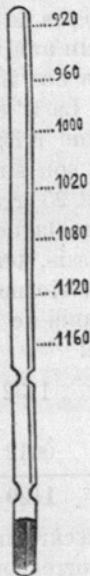
Vegis si per aquest procediment que consisteix en determinar no 'l grau del most, sinó sa riquesa en sucre podém determinar una munió de dats referents al ví qu'anem á elaborar.

Sabut.es que 'l célebre Gay-Lussac consagrà tota sa vida á l'invenzió d'aparatos senzills y de fácil maneig que facilitessen los reconeixements y ensaigs industrials y agrícolas, y per consegüent traduhí aquest procediment directe que acabo d'esplicar en l'aparato següent que 's coneix ab lo nom de Densímetro de Gay-Lussac.

Fig. 4.^a—Densímetro de Gay-Lussac. Lo densímetro es un tubo de vidre, la majoria de las vegadas cilíndrich que flota en los líquits: en l'aygua pura marca 1000: se introduheix molt menys en lo most, marcant 1020, 1040, etc. Se introduceix menys en los vins marcant 960, 950, etc., etc. Aqueix instrument es lo que 'l Govern francés mana usar pera que la Administració de contribucions indirectas senyali la riquesa sacarina dels caldos.

Pera treballar, donchs, ab ell no hi ha mes qu' introduhirlo en lo most á la temperatura de 15°, veure quant marca, d'esta xifra restar los 0'012 indicats anteriorment y buscar en la taula anterior la riquesa de sucre que correspon á esta graduació.

Com la dita taula que es la oficial francesa, te solzament las densitats de 10 en 10, en



cas de que la densitat del most en cuestió no si- gués exactament la compresa en la taula, se tindrà qu'aproximar de la manera següent: suposém que la densitat trobada es 1126 y que volém saber los kilogr. de sucre qu'hi ha en 100 litres de ví. Tenim en la taula:

DENSITATS.	KILOG. DE SUCRE.
1130	26'3
1120	24'3
10	2'0

Ab aquets dats formarém una proporció que dirá: si á 10 de densitat correspon 2 de sucre, á 6 de densitat quant de sucre correspondrà:

$$10 : 2 :: 6 : x = \frac{6 \times 2}{10} = 1'2$$

Es á dir qu'haurém d'afegir 1 kilogr. y 200 gr. de sucre als 24'300 que tindrà 'l most, si solzament marqués 1120, qual suma dona per resultat 25 kilogs. y mitx de sucre que es lo conjunt en los 100 litres de most, qual densitat fora 1126.

LLUIS JUSTO Y VILLANUEVA.

(Seguirá.)

Á MA ÍNTIMA AMIGA ISABEL FERRO DE BARALT.

(Q. S. E. G.)

Isabel, amiga meva,
avuy dels morts es lo dia,
y com si haguésen follia
tots al cementiri van;
quins portan ricas coronas
ab rostres ple de tristesa;
quins rient, causan feresa
oblidant lo que serán.

Jo també he volgut anarhi
siga sols per visitarte
y una corona posarte
sobre la tomba, Isadel.
Mes al sé á la portalada
aquella veu llastimosa
de la campana plorosa
mon pit ha cubert de gel.

Mos ulls en l'espai fixantse
que 't veyan los hi semblava,
lo meu cor de goig saltava
tot pensant que fos vritat;
fins los meus brassos s'obriren
per donarte una abrassada
y dirte, amiga estimada,
quants de cops jo t'he plorat.

Per contarte la tristesa
que 'l cor sent tot anyorantse,
veyent com van desfullantse
los amors que vaig cullir

quan abressades las duas
lo jardí del mon voltavam
y 'ls sospirs del cor juntavan
á las auras del jardí.

Qu' es l' amistat una joia
me deyas tu deliranta
quan jo 't responia es santa
en la terra l' amistat;
mes encar que al cel estigues
de mil angelets voltada
¿no es ver qu' alguna vegada
voldrias sé al meu costat?

Prou jo se que molt m' aymavas
com tu sabs lo que 't anyoro;
d' ençá que no 't veig jo ploro
y demano á Deu per tu
perqu' ell es, qui en lo cor sembra
l' amistat pura y jolihua
qu' en lo nostre cor anihua
com estel que 'n lo cel llú.

Mes deixa que 'n mon romiatje
una flor culla que 'm manca
que de tan pura es molt blanca
y que anomenan amor.
Si algun dia, amiga meva,
la trobo jo en ma carrera
fes qu' eixa flor encisera
consoli mon greu dolor.

EMILIA PALAU GONZALEZ DE QUIJANO.

Barcelona 2 de novembre de 1873.

CORRESPONDENCIA.

Sr. Director de LA RENAXENSA.

Molt Sr. meu y amich: no poch deu havervos sorpres ma sepulcral quietut; no pot ménos que havervos extranyat que, sens aparent motiu als vostres ulls, haja dextat parcialment en descubert los compromisos que ab LA RENAXENSA 'm lligan; més de tal sorpresa sé que vos ha tret ja 'l nostre amich y sabí col·laborador lo Dr. Fita, fentvos sabedor de la dissort que m' estava reservada. La desastrosa guerra civil, que desgraciadament divideix y encoratja uns contra altres los generosos cors dels entusiastas fills de la patria terra, per tot arreu sembra la mort y la desolació, mentres que per entre sos bélichs contingents passen quasi desapercibuts é ignorats, los qui víctimas innocents de la doméstica discordia sufren los tristos resultats de tan gran infortuni.

Una de las tantas, amich meu, so jo, com vos consta ja, sens que 'm valga lo haver predicat en totas ocasions la pau, la justicia y quantas virtuts impossibilitarian, si de veras se practicassen, lo atzarós regnat de la guerra; mes dexémos de digressions y prédicas, y ocupémos de positius assumptos que en interés de la patria resulten. Ans emperó per des-cárrech de ma propia conciencia, amant sempre de la veritat y de la justicia, y pera desvanexer las preocupacions que ab frecuencia sobre el particular se tenen, dech declararvos, que es impossible exigir més atencions y deferencias de las que mos companys de cautiveri y jo tots los dias rebém de la forsa que 'ns custodia; veritat es que la nostra

condició no 's confon ab la del perseguit per opinió política, ni ménos encara ab la del presoner rendit en lo camp enemich; solzament la nostra detenció té per causa lo haversens pres com á penyoras pera assegurar més lo pago de la contribució de guerra imposada sobre la nostra infortunada vila, circunstancia que deu atraurer sobre nosaltres benignitat y deferent comportament, com en realitat en favor nostre s' observa.

Tres setmanas fa ja que manco de ma població nativa; junt ab mos companys de infortuni á petitas jornadas se 'ns conduí vers la regió occidental del bisbat de Gerona, regió digna de estudi, per més que distingits talents l' hajan fet ja objecte preferent de sas observacions escrupulosas.

De entre las agrestes comarcas que tinch recorregudas, la que més ha excitat ma curiositat, es la de la *Vall de Hostóles*, compresa entre la falda occidental de la aspra serra de Finestras y la oriental de la, si nó tan alta més espadada, de la Mare de Deu de la Salut, nom que pren del santuari que bax esta advocació, desde mitjant segle XVII, en son cim constituíhex lo sagrari en lo qual depositan sas pregarias los senzills cors dels habitants de esta dilatada comarca (1). Pel N. limita la vall de Hostóles y la separa de la fértil plana de Bas, la montanya del Corb, mentres que per mitjorn termina y la enclouhen diferents turons, escalonats de manera que per entre sas depressions y golas de un modo sobre tota ponderació pintoresch, donan surtida á las ayguas que en ella s' ajustan, pera anar á aumentar las de la próxima comarca de Amer, que luego engrossan las del caudalós Ter.

Pel fons de la nostra vall discorra y juganera salta de N. á S. la riera de St. Feliu de Pallarols, nom que roba á la antiga població per qual centre passa, y que per sa relativa importancia es lo cap de tots los circumvehins pobles. En sa ribera dreta y á cosa d' una hora de distancia de la aludida vila de St. Feliu de Pallarols, se trova la de las Planas, denominació que segurament li prové de la posició topográfica que ocupa; fet en sí molt natural, desde 'l moment que un petit pla observat entre alturas de agegantadas formas, nos ilusiona com si 'ns trobássem observant una dilatada planura. Arreserats entre 'ls replechs que forman los repeus de la montanya de Finestras, y amagats en ombrívolas y fredas raconadas se trovan St. Miquel de Pineda, St. Iscle de Collort y Cugolls, y al cim de un turonet, divisor entre la vall de Hostóles y la de St. Esteva de Llémena, vers l'orient lo poble de las Ansías, que, com los anteriors, constituíhexen las parroquias en que la població de la vall está dividida.

Exceptada la de las Planas, ahont la industria hi prospera un poch, en las restants constituíhex tota sa riquesa la agricultura y la cria de tota classe de bestiar. No es esta terra de las més propias pera 'l cultiu dels cereals, no obstant en ella s' hi cullen en proporció de lo que las necessitats de sos habitants reclaman; en lo que 's fan més ricas cullitas es en la producció de tardanerias, ó siga de blat de moro, fajol y mill y además varias lleguminosas y patatas, que son los ordinaries fruyts de la terra de que sos pobladors se alimentan. Lo conreu de las terras varia en esta vall entre la escrupulosa observancia de las més atinadas prácticas de bon cultiu y lo més incalificable descuyt. Mentres una pagesia se distingex en dextar ben amargenadas y planas las fexas de la rosta propietat que cultiva y en donar fácil escorro á las ayguas que per ella circular deuen, pena causa observar cem la vehina masoveria descuyda tan recomenables

(1) *Ressensa histórica* de la fundació y augment del santuari de la Mare de Deu de la Salut, per En Isidro Matabosch Pbre. rector de Sant Feliu de Payarols,—1871.—Olot Imprempta de Joan Bonet.

costums, permetent que 'ls ayguats successivament renten, desnuhen y axorranquen lo sol, que, una volta descarnat, per improductiu, al poch temps abandona. Altre tant podriam dir de lo demés.

Ab tot que est pais deuria ser, y podria serho, un bon representant de la riquesa forestal catalana, no abundan en ell los frondosos boscos que de esperar seria; sens dubte per haverse á son gust explayat en ells la desapiadada destrul del llenyayre en estos últims temps, en que ab imperdonable abus han suferit en la nostra terra tanta destrucció las seculars selvas que avans la cubrian. Proba de lo que serian las de esta vall en los anteriors temps nos la donan las frondosas alzinaz, corpulents roures, faigs, frexas y vistosos tilos (*teys*) que encara en la actualitat en diferents punts se produhen xendexant de esmentar altres especies per considerarlas de menor importancia; axis com considero excusat dir que en la vall no prosperan, ó que sols raquiticament viuen los arbres fruyters y la vinya, que tanta riquesa y animació donan á las regions templadas.

Respecte á la riquesa pecuaria de la vall de Hostóles, vos diré, que si bé aquí no 's distingexen las pagesías per criar numerosíssims remats, com en altraz comarcas espanyolas, no obstant, com cada una de per sí té son respectable contingent, representa lo conjunt una suma considerable. Ab preferencia se cria aquí 'l bestiar porquí y de llana. Res particular se m'ofereix dirvos de est últim; vos parlaré en cambi de una industria, aquí explotada en gran escala, á que ha donat origen la cria del primer, característica y peculiar de la montanya catalana. Presumir deveu ja, que avans tot procura 'l pagés extraure de la comarca tot lo bestiar porquí, que en ella no deu consumir-se. Axó sentat compendreu molt bé, que una volta provist lo rebost de las pocas carns saladas que necessita la casa per adobar los menjars de esta sobria gent, se desfá aquell de los magres sobrants, que troban fácil colocació en los establiments ahont se confeccionan las celebradas llonganissas, que batejadas ab lo nom de la antiga ciutat de *Vich*, son en gran manera solicitadas desde 'ls mes remots punts de la península y de las colonias ultramarinas. Sa confecció vos será ja coneguda; una máquina trinxadora de la carn, una respectable xeringa pera embotar dins del bodell, un tant de trassa per part del director del establiment pera saber condimentar convenientment la pasta, un rebost suficient y ben ventilat, ab la afegidura de uns quants milers de duros, son los elements indispensables ab que deu contar un establiment de esta classe pera posarse en marxa. Lo que jo he tingut lo gust de visitar, y axó que no es lo que treballa en major escala, consum al any unas disset mil carnisseras de carn deporch, que equival per lo ménos á dir que elabora doble número de llonganissas (1). Un de mos companys de cautiveri al trovarse en lo provist rebost de esta casa, extassiat exclamá: axó sí que es viurer en la *América grassa*.

Dexem á part tan succulenta materia, pera prosseguir la descripció comensada.

Las condicions geològicas de esta vall tenen molts punts de analogia ab los de la comarca en que vegí la llum primera, y que lleugerament he descrit ja en esta acreditada Revista. Veritat es que en la de Hostóles no abundan en tanta escala los fòssils pera poder facilmente caracterisarlas; més lo extraordinari número de foraminíferos que en la roca cal-sinal se mostran, axis com la identitat que en los caràcters mineralògichs y estratigráfichs entre abdós se observa, no dexa dubte algun en referir la constitució de la primera á la época terciaria numulítica, com ho férem al ocuparnos de la

(1) Dins de esta vall se contan quatre establiments de aquesta classe; un domiciliat en Las Planas y los restants en la vila de St. Feliu de Pallarols.

altra. Los depòsits moderns que cubren los elements terciaris son aquí de poca importancia. Sols en la part baxa de la vall s'hi trova una regular gruixa de aluvió, constituït pel detritus de las rocas de las vehinas montanyas, entre las quals no n'hi mancan de origen volcánich. També en las vertents de las vehinas serras, encara que en molt circums-critas áreas, se manifesta algun que altre sediment de toba cal-sinal, degut al derrame pausat de ayguas bicarbonatadas calcicas, que ab alguna abundó fluhexen en las vertents de las montanyas.

Faltat de completa llibertat pera poder explorar á mon gust lo terreno que trepitxava, he tingut que acontentarme recullint los datos que al alcans de la vista se 'm presentavan. Simplement observat axis lo país he trovat repetits trenches en lo terreno, que acreditan la constancia en repetir-se los banchs de marga cal-sinal sobre 'ls de la calissa numulítica, y que sobre de ells descansava una prima capa de aluvió modern format de la destrucció de elements terciaris, cubrint en alguns punts aislats lo terreno las escorias y demes productes que en son temps vomitáren los multiplicats volcans de la encontrada. Lo dit me conduhex á fixar sa época de activitat al periodo quaternari ó diluvial, encara que tinch que confessar que una exploració conciensuda y atinada podria donarme major suma de datos que corroborassen ma opinió, ó que pel contrari me obligassen á modificarla. Excusat es igualment dirvos que no me ha sigut possible recórrer ab detenció los cims y vertents dels turons de la vall en busca dels cràters dels ara apagats volcans, emperó las repetidas prominencias cónicas que en los repeus de la montanya de Finestras se observan, axis com las corrents bassálticas que seguint las depressions del sol se descubren, penso que 'm donarian segurs guias que ab promptitut me conduhirian als punts en que aquells se trovan.

Avans de donar per finida esta apuntació geològica, dech parlarvos, car amich, de una particularitat, que ab preferencia ha captivat ma atenció, y es: que en la vertent nort-oriental de la montanya de Nostra Senyora de la Salut, quasi inaccessible per sa gran inclinació, se presentan disseminadas grans rocas tan majors y més capritxosament dispos-tas quant més en lo alt del mont se trovan. Desde luego se observa que aquellas grans moles no han format may part integrant del terreno geològich sobre que descansan, y que per altra part no se trovan en lo penjant sur-occidental de la montanya de Finestras, per lo ménos en la part que he tingut ocasió de recórrer, caràcters negatius que no dexan de tenir importancia. Corresponen estas grans rocas per sa naturalesa mineralògica á la especie denominada sorrenca (*arenisca*), constituïda per un grasilíceo bastant fi, conglomerat per un ciment cal-sinal, que fácilmente dexa corrompres per la acció dels elements exteriors, donant origen son detritus á un sol laborable arenós sumament proporcionat al cultiu de las plantas tuberculosas. Sa presencia, donchs, en esta montanya es accidental; no son lo resultat del fraccionament de un estrato, que hagués previamente format la filada superior dels elements que la constituïhexen; sa procedencia deu buscarse en altre lloch més ó menys lluny, pero fora de ella. Per altre part, estas rocas no sols per sa naturalesa mineralògica, sinó també per sa especial configuració y demés accidents que presentan pel ordenat desorde en lo modo de estar colòcadas, la qualitat de las terras que las acompanyan, y diferents altres punts de analogia que entre ellas y las de origen errátich diluvial dels entorns de Banyolas poden establirse, me induhexen á fixar entre unas y altraz una completa identitat de origen, es á dir, fer derivar sa vinguda en la Salut, durant lo temps del segon periodo glacial errátich.

Per lo dit, car amich, podeu conèixer la gran importància que tindria, una detallada descripció de las bellas circumstàncies naturals que caracterisan esta vall, que en condicions distintes de las que 'm rodejan desitjaria haver conegut. Tal com se m' es presentada á mos ulls al atravesar la carrera vos la dono á conèixer, empleyanti un dels vagorosos ratos que 'm proporciona l' estat en que 'm trovo.

PERE ALSIUS.

Vall de Hostóles, 26 Dbre. 1873.

QUASI BE UN CONSELL.

A un jove DE PRIMER VOL, desconortat per l' amor (ó 'l DESAMOR)
d' una noya gentil però....(que LA SABIA MOLT LLARGA.....)

¡Qué malalt tens aqueix cor!...

¿Vólslo gurir?...

Fúig, ben lluny, d' eix foll amor
que 'l fá patir!...

Dius que, d' ella, ni un consol
póts esperar...

Donchs, ¿qué fas ab aqueix dol
y tant penar?...

De qui 't dona tants afanys,
fúigne aviat;
y busca, en los desenganys,
tranquilat.

Que amor que no sia ver,
pur y lleyal,
no 't dará may cap plaher;
tan sols fá mal!...

Ella, cert qu' hermosa n' es;
peró... y virtut?...
En son cor, ¿qué hi trobas?... Res!...
¡tot ho ha perdut!...

Coqueta 's diu; n' ha gastat
tota sa fe,
sa esperansa y caritat...
¿Li 'n queda re?...

Sols sa cara angelical!...
mes... ¿qué 's mereix
per' qui sab lo que 'l cor val
y bè 'l coneix!...

D' una nina el seu cor bell,
n' exhala amor,
com la rosa ó bè 'l clavell,
son grat olor;

Com n' escampa 'l sol brillant
sos rayts de llum...
Tambè brilla un cor amant...
y tè perfum!...

De qui no tè gens de cor,
ni sentiment,
n' esperavas, donchs, amor?...
¡Ay, innocent!...

¡Dolor tan sols te pót dar,
sols dolor greu!...
Foch d' amor, no 's pót trobar
en cor de neu!

Fúig d' eix foll amor, oh amich,
que t' ha ubriacat;
calma ton esperit, dich,
en l' amistat;

Que en ella, sí, trobarás,
sempre un consol,
y com fúig prompte veurás,
lluny de tu, 'l dol.

Calma, donchs, ta pena greu:
poch á poch recobrarás
la pau del cor;
y algun jorn te dará Dèu
goig complert, pus trobarás
sencer amor.

JOAN SITJAR.

(La Bisbal, 1865.)

NOVAS.

Sabem de cert que 's publicarà dins breus dias lo cartell pera 'ls Jochs Florals d' enguany.

Los germans Llordachs, que fa ja anys tenen establerta en esta Ciutat la acreditada llibreria titulada «La Anticuaria», á mitjans del passat Desembre, publicaren en un volúm de 172 pàginas lo *Catàlech general* dels llibres de totas arts y ciencias, tan antichs com moderns (entre 'ls quals s' hi contan algunas edicions gòticas y manuscrits) qu' ofereixen á llurs favorexedors. Conté uns 4.500 títols de diversas obras escrites en los idiomas catalá, castellá, llatí, grech, hebreu, caldeu, syriach, francès, portugués, italiá, inglés, alemany, holandés, polach, rus, alarb, rabí y xino. Sols en nostra llengua hi havém contat unas 130 obras, además de las quals n' hi ha encare unas 250 que tractan sobre varias materias, ja de historia, ja de literatura, religió, jurisprudencia, ciencias, arts, etc. etc. tocant á las encontradas que formaren la confederació catalana-aragonesa. Felicitém, donchs, á dits llibrers per l' aplech que han sabut fer d' obras de mérit raras y antigas, reembradas tal volta d' una pérdua certa á causa del fanatisme anticientífich que al calor de las revolucions s' ha apoderat de nostre poble.

Ara que vé á propósit y com que no volém que se 'ns judiqui de pessimistas, farém constar que nostras derrereras paráulas son fillas de certas novas que nos han comunicat assegurantnos la destrucció: primerament dels millors y del major nombre de volums que contenia la biblioteca dels sacerdots del Oratori de Sant Felip Neri d' esta Ciutat en est últim temps y en segon lloch d' una biblioteca de

manuscrits molt vells, (segons lo fragment d'un d'ells salvat per la canalla) que al derrocar, farà pochs mesos, la sacristia de l'iglesia de Sant Domingo de Manresa pera construir après las provisionals fortificacions de la mateixa Ciutat, s'encontrà empostrada dins una paret, servantse allí un tresor científich, amagat, á no dptar, en lo temps de passadas guerras.

Y no dirém res tampoch dels 5 anys complerts que dura l'abandono en que's troban los riquíssims arxius de las catedrals col·legiatas y monastirs espanyols desde lo célebre decret de 1^{er} de janer de 1869, perque tots aquestos fets condolen nostre cor, creyent son los fruyts de la falla de patriotisme que lo virus cosmopolita de certas teorías modernas, ha ensenyat á l'actual generació, folla per las novetats que li presentan ab galanas paráulas, quatre explotadors de sa senzillesa y bona fé.

Agrahim al distingit corresponsal espanyol de l'importantíssima *Revue des questions historiques* de Paris los elogis ab que parla de *La Renaxensa* y dels treballs històrichs qu'en sas columnas s'han publicat.

La dita Revista en son número corresponent al 1^{er} de janer d'enguany s'ocupa també ab grans elogis de l'obra *Lo Monastir de Ripoll* de D. Josep Maria Pellicer y de la *Biblioteca Catalana* que baix la direcció de nostre col·laborador lo Mestre en Gay Saber D. Marian Aguiló veu lo llum en esta Ciutat.

Nostres lectors haurán segurament vist ab gust, com nosaltres, l'orde dictada ultimament per lo Govern, prohibint l'enderrocament de cap edifici públich de valor artístich ó històrich sens que's consulte á l'Academia de S. Fernando, la qual deurá dictaminar si deu ó no conservar-se, tenint aquest dictamen efecte de decisió definitiva. A més dita orde obliga á las corporacions populars á reconstruir á sas expensas los monuments que avans de la fetxa d'aquella disposició haguessen destruït ab manifesta infracció de las lleys.

La disposició está donada: sols falta que's complexe ab tot lo rigorisme qu'eczigeix l'intensitat del mal á que ve á posar cura.

Lo Reverent Isidro Matabosch ha tingut la amabilitat de remétrens un eczemplar de *La Ressenya històrica de la fundació y augment del santuari de la Mare de Deu de la Font de la Salut* publicada á Olot l'any 1871. Un llenguatge fàcil y correcte, un bon método en la descripció de la fundació y progrés de dit santuari y haverse ab preferència cernit en la part històrica, fugint dels llochs comuns que cuasi sempre dominan en esta mena de treballs son prou pera que nosaltres encoratjem á son autor que tan bonas disposicions mostra. Tant de bo que tots seguescan sa conducta en publicar com ell en cata-

la estas obretas dirigidas al poble senzill, que escrites en castellá apenas las arriba ni á compèndrer.

Aviat se cantarà en lo Liceo la nova ópera *Editta* del nostre compatrici lo reputat compositor Sr. Obiols.

La Ilustracion Española y Americana que de cada dia va millorant en sas condicions tant literarias, com artísticas y materials, porta en lo núm. del 15 del actual entre altres grabats molt notables, un preciosíssim estudi del eminent pintor Fortuny titolat *El secuestrador*; essent de notar en la part literaria lo comensament d'una *Necrologia Española* del any passat

En un dels números anteriors s'ocupá també esteriódich del establiment Manicomi de S. Boy de Llobregat, acompanyant unas vistas del mateix tretas de unas magníficas fotografias del conegut artista d'esta Capital Sr. Mariezcurrena.

La companyia que dirigeix lo conegut actor cómic Sr. Perelló y que ha actuat en lo Teatre de Novetats, ha passat á Reus ahont inaugurarà l'Teatre de Novetats acabat de construir, posanthi en escena las principals obras del repertori catalá.

En lo darrer número de l'important Revista madrilenya *La defensa de la Sociedad* hi hem vist ab molt de pler insertada una poesia catalana titulada *Nadal* acompanyantla una exacta traducció castellana, també en vers.

Si totas las publicacions de fora Catalunya imitesen en axó á *La defensa de la Sociedad*, farian un gran servey á la *literatura espanyola*, que per un exclusivisme de mala lley s'ha pres generalment com á sinónim de *literatura castellana*.

Darrerament s'ha extrenat en lo teatre de Romea la comedia en un acte *Un barret de pega*, qual autor ho es En Frederich Pons, del tot nou en l'escena catalana. L'obra no es pas recomanable per res, emperó la bona eczecció que obté fa que s'escolte ab pler y encare mes que sia aplaudida. En especial s'hi distingeix lo Sr. Fontova que logrà ab sos esforços fos cridat l'autor á las táulas després d'una escena en que posá molt de relleu son talent cómic.

En la ciutat de Palma ha vist la llum un preciós volum de poesias titoladas *Flors de Mallorca* del que'ns ocuparem en un de nostres prócsims números

La abundancia d'originals nos ha impedit publicar avuy la bibliografia de *La Panolla* d'En Francesch Pelay Briz. Ho farem en lo vinent número.